

N. TÓTH ANIKÓ

## „AZ IRODALOM EGYETLEN ESÉLYE, HA OLVASSÁK ÉS BESZÉL(GET)-NEK RÓLA”. BESZÉLGETÉS PETHÓNÉ NAGY CSILLÁVAL

Hogyan lehet az irodalomórát különleges élmények keretévé tenni? Mivel lehet felkelteni és tartóssá tenni a diákokban az olvasás iránti vágyat? Hogyan járulhat hozzá egy-egy irodalmi mű, a róla való (közös) gondolkodás a személyiség alakulásához, a döntő felismerésekhez? Ezek a kérdések számos magyartanárt foglalkoztatnak. Köztük Pethóné Nagy Csillát, a pécsi Babits Mihály Gimnázium vezetőtanárát, aki tudását tankönyvcsaládokban, a befogadást és képességefejlesztést támogató irodalomtanítási módszereket pedig nagyszerű kézikönyvében tette közzé. A tanárok munkáját képzésekkel is segíti.

### ■ Miért választottad a tanári pályát, azon belül a magyar szakot?

■ Fizika tagozatos gimnáziumi osztályba jártam. Másodikra derült ki számomra, hogy szabadabb, alternatívabb, széttartóbb utakat is megengedő gondolkodást kínál számomra az irodalom, illetve az irodalomtanárom. Ehhez választottam azután a történelmet, de 1989 óta csak magyart tanítok szakvezetőként, tanárjelöltek gyakorlatát is segítve. Irodalommal akartam foglalkozni, nem feltétlenül tanárként. Valójában az, hogy pedagógus szeretnék lenni, a

gyakorló tanításom során dőlt el, amit szintén gimnáziumi magyartanárom vezetésével, nagy szabadságban végezhettem egykori alma materemben.

### ■ Milyen irodalomtanári minták között szocializálódtál?

■ Talán az első kérdésre adott válaszból is nyilvánvaló, hogy legnagyobb hatással középiskolai magyartanárom volt rám. Az 1970-es években műközpontú, strukturalista szemlélettel tanította az irodalmat, Szépe György tanár úr generatív nyelvtan kísérletének keretében a nyelvtant. Ez nagyon nagy szó volt. A magyartanárom napi szinten nyomon követte szaktudományainak területeit, olvasott és kezünkbe adott kortárs irodalmat. Hálás vagyok azért, hogy ideológiamentesen, akár rejtett tantervet bevállalva, az értelmezést párbeszéd-szituációkra építve kínálta az irodalmat a 3 T (támogatás, tűrés, tiltás) korában. Én tankönyvet akkor láttam, egy évben egyszer, amikor kifizettem és hazavittem. De olvastunk Jelenkort, Nagyvilágot, Élet és Irodalmat. Persze, jó szívvel emlékszem arra a tanárnőre, aki az általános iskola felső tagozatán tanított, megalapozta kíváncsiságomat, rászoktatott a könyvtárba járásra, olvasásra. És igen, a szegedi egyetemen is

voltak szakmailag és emberileg is remek tanáraim, mint például Keserű Bálint vagy Ilia Mihály.

### ■ Mikor és minek (vagy kinek) a hatására fordultál el a magyar nyelvterületen elterjedt poroszos, pozitívista alapozású irodalomtanítástól?

■ Hát persze, hogy Szende Béláné, Ibi néni volt itt is az inspiráló, aki – ma már tudom – a szókratészi kérdve kifejtő módszert használta. Vagyis az egyetemig nem szocializálódtam pozitívista alapozású irodalomelméleti rendszerben. Bevont, aktivizált, gondolkodásra, véleménynyilvánításra ösztönzött bennünket a művel kapcsolatban. Ez nagyon sokat jelentett, mert innen eljutni a hermeneutikához és a recepcióesztetikához már csak egy lépés volt.

Az interaktív-reflektív tanulás változatos módszer- és eljáráskészletével azonban 1998-ban találkoztam (17 évvel a diplomázásom után) egy meghívásos továbbképzésen, amelyet a Nemzetközi Olvasástársaság, a Magyar Olvasástársaság és a Soros Alapítvány vitt el számos volt szocialista országba. Itt találtam meg a céljaimhoz azt a módszertárat, amit a mai napig használok, formálok, alakítok, bővítek magam is.

■ **Milyen következményei lettek e szemléletváltásnak a pályádon?**

■ Oly nagy váltásra nekem nem volt szükségem. A fentebb említett továbbképzés inkább az értelmes, számomra is jelentéssel bíró pedagógia és módszertan fejleményeinek beépíthetőségét jelentette a napi osztálytermi gyakorlatomba. Gondolok itt a szociálkonstruktivista pedagógiára mint a tanulásról, tanulássegítésről való gondolkodásom új keretére, valamint arra a módszertani tudatosságra, ahogyan az épp aktuális tanulási célokhoz eszközként a módszereket, tanulási technikákat választom, alkalmazom. A TUDATOSSÁG itt a kulcsszó, tudatosság a tanulási folyamatok tervezésében, szervezésében, értékelésében.

■ **A befogadó- vagy befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő módszerek alkalmazása milyen változásokkal, illetve eredményekkel kecsegtet?**

■ Elsőként említeném, hogy az irodalmi szövegekkel, az olvasmányokkal való találkozást személyesebbé, a megértést párbeszéd-szituációkban működő aktív-reflexív folyamattá tehetik, ami kiterjeszhető az olvasóközösségre, az olvasóknak a műről szóló beszélgetésére. Mivel a tanuló személyesen vagy csoportpárbeszédben alakítja ki a saját jelentését, munkát, gondolkodást tesz a saját megértésébe, bevonódik, érdekeltté válik, inspirációkat kap – ami egyben azt is jelenti, hogy beállítódása pozitívan alakul – tantárgyi tudásában, olvasói stratégiáiban eredményesebbé válik. Legalább ennyire fontos, hogy olyan ön- és világismeretre tesz szert, ami más műveltségterületeken nem elsajátítható, illetve más módon aspektusokból elsajátítható. Harmadrészt – a tudomány mai állása szerint – a kompetencia a legadaptívabb tudás, sokféle kontextusban, sokféle változatban felhasználható, alkalmazható.

■ **Melyek voltak a legfontosabb felismerések, tapasztalatok, amelyekre a tankönyveid és az irodalomtanítást segítő módszertani kézikönyved írása közben tettél szert?**

■ Például, hogy az irodalom egyetlen esélye, ha olvassák és beszél(get)nek róla. Hogy mindegy, mit olvas a gyermek, csak olvasson, s ha nem olvas otthon, akkor az osztálytermet, a magyarórát kell az olvasás elsődleges terepévé tenni. Hogy, ha már olvas, lehetőleg jó irodalmat olvasson, s hogy a

klasszikus felé igenis vezet út a populáristól, a kortárstól, a maitól. Hogy a módszertani repertoár eszköz- és nem célkategória, hogy az akadémikus tudás mellett, helyett van egy élményszerűbb, laikusabb, olvasói tapasztalatokra, olvasói kérdésekre, olvasói reflexiókra épülő tudás is. Hogy gyermeket tanítunk, nem tantervet, és nem is általánosan a gyermeket, hiszen nagyon mások az iskolák, osztályok, családi hátterek, egyéni tudások és motivációk, tehát mindig egyénre szabottan, egyéni tanulási utakat kínálva kellene segítenünk a tanulási folyamataikat.

■ **Milyen visszajelzéseket kaptál az új módszerek meghonosítására tett kísérletek során diákoktól, tanároktól, hivatalnokoktól?**

■ Tudjuk, a pozitív megerősítés motíváló, jobbra sarkalló erő. A tankönyvcsaládot a tantervi változások és kiadói lehetőségek nyomán vagy ötször dolgoztam át, míg elnyerte mai formáját, szerkezetét. A fejlesztési folyamatokban nagy szükségem volt a lektori, kiadói, felhasználói visszajelzésekre, szerencsére nem volt hiány sem a kritikái, sem a dicsérő észrevételekben. Mivel tanítok, szinte mindent kipróbáltam a tankönyvi feladatokból, volt bizony, hogy egy osztály szedett ízekre feladatot vagy tankönyvi szöveget. Nagyon sokat köszönhetek Arató Lászlónak, a Magyar Tanítók Egyesülete elnökének, aki nagy tudású, kritikus lektorként segítette a munkámat. Támogató-elfogadó, értékelő gesztusokkal találkoztam az akkreditációs folyamatokban is. A tankönyveket kísérő Módszertani Kézikönyv pedig – úgy gondolom – mérföldkő lett az irodalomtanítás szemléletének formálásában. Ugyanakkor az irodalomtanítás ilyenfajta felfogása ma sem általános, a konzervatív oktatásirányítás, a tanártársadalom konzervatívabb része jócskán megnehezíti a paradigmaváltást.

■ **Számtalan képzést tartottál nemcsak Magyarországon, hanem pl. erdélyi és szlovákiai magyar pedagógusközösségekben is. Tapasztaltál-e különbséget az irodalomtanítás céljait, feladatait, a tantárgy presztízsét, a kollégák attitűdjét illetően az anyaországi és a határon túli képzések során?**

■ Általánosságban talán elmondható, hogy a határon túli irodalomtanításnak küldetéses szerepe is van, és ez természetes. A magyarság megmaradásának egyik, ha nem a legfontosabb

feltétele az anyanyelv megmaradása. S minél inkább szórványban kell magyar irodalmat tanítani, nyilván annál nagyobb a felelősség, a feladat, a küzdelem, sokszor a kiszolgáltatottság. Ugyanakkor mindig lenyűgöz erdélyi tanártársaim szakmai-módszertani felkészültsége, ami a Bolyai Nyári Akadémiának is köszönhetően nagyon tudatosan tervezett úton halad, mondhatni, naprakészen reagál a kihívásokra. Itt, Szlovákiában most, Nyitrán volt szerencsém először megtapasztalni, milyen csodálatos programok, hatékony szakmai találkozások születhetnek, ha egyetem és iskola összefog, ha az egyetem támogat, szervez, segít, ösztönöz. Ezúton is gratulálok a LEGERE projekthez, szellemiségehez, vállalásához.

■ **Azt mondtad, a nagykamaszok, a középiskolások a te igazi korcsoportod. Miért?**

■ Nem konformak. Lázadnak, ellentmondanak, vitatkoznak. Minden poénlehetőséget kihasználnak, minden labdát lecsapnak. Ugyanakkor nyitottak, kíváncsiak, képesek rugalmasan és mélyen gondolkodni, empátiát gyakorolni, alternatívákat állítani. Épp az ön- és világismeret dinamikus, aktív, kételkedő, kereső, pörgős útját járják. Ha jóval, jókor és jól kínáljuk meg őket, segíthetjük személyiségük és értelmük kibontakozását.

■ **Ez az interjú a középiskolásoknak szóló Legere Irodalmi Verseny apropóján készült, amelyen a felkészítő tanároknak, illetve a nyitrai egyetemistáknak, tanárjelölteknek tartottál képzést. Milyen benyomásaid vannak a rendezvénytől kapcsolatban?**

■ Lenyűgözött, amikor beléptem a nagyelődöbe és megláttam, hány csapat, hány diák, hány felkészítő kolléga vesz részt a megmérettetésnek ezen a fordulóján. Hogy a tanárjelölt egyetemisták segítik a szervezést. Igazi összhang, igazi együttműködés. Szimpatikus, hogy a verseny csapatmunkára épít, hogy a fordulókat más-más témához kapcsolódnak, hogy a diákokat egyetemi oktatók előadásai segítik a felkészülésben és kreatív, ötletes feladatlapjai a versenyben. Úgy vélem, ez a verseny fontos ÖSSZEFOGÓJA a szlovákiai magyartanításnak, elméletnek és gyakorlatnak... „középiskolától egyetemig”. Sok erőt, kitartást és sikert kívánok hozzá még sok-sok évig, az idők végezetéig!